

Wat is de rol van overheid en bestuur straks?

Ronde tafel dossier

Wat is de rol van overheid en bestuur straks?

Ronde tafel dossier

Er is veel pessimisme over de toekomst van de Nederlandse samenleving op tal van onderwerpen, zo blijkt uit onderzoek dat onderzoeksbureau Glocalities heeft uitgevoerd in opdracht van ABP en APG over het Nederland van 2122. Van alle onderwerpen is men het meest pessimistisch over vertrouwen in de overheid en zekerheid van pensioen. Vooral praktisch geschoolden zijn daarbij vaak pessimistisch over mogelijkheden om negatieve ontwikkelingen te keren, terwijl bij theoretisch geschoolden meer vertrouwen is in weerbaarheid van de samenleving. De meeste Nederlanders gaan ervan uit dat de levensstandaard van toekomstige generaties zal verslechteren.

Prof. dr. Godfried Engbersen van de Erasmus Universiteit Rotterdam schrijft erover in zijn onderzoek: “Nederland heeft in september 2021 het karakter van een laag-vertrouwen samenleving. Er is sprake van een sterke afname van het vertrouwen in de overheid in het afgelopen anderhalf jaar: van bijna 70 procent in april 2020 naar minder dan 30 procent in september 2021 [...]. Wantrouwen ten opzichte van de overheid is een belangrijk motief van ongevaccineerden om zich niet te laten vaccineren. Daarnaast bestaat er een samenhang tussen het gebruik van sociale media als primaire informatiebron en een gering vertrouwen in de overheid en een geringe vaccinatiebereidheid”.

Overheid en pensioenfondsen: een logisch partnership

De rol van pensioenfondsen in de reële economie is toegenomen door groei als gevolg van onder meer toenemende vermogens die geïnvesteerd worden door pensioenfondsen. Volgens het CBS handelden pensioenfondsen in 2021 voor ruim 157,4 miljard euro in beleggingsfondsen in Nederland. Groeiend kapitaal door pensioensparen leidt tot sterkere kapitaalmarkten en kan economische groei opleveren. Uit studie van het CPB blijkt dat het pensioensparen een positief effect op de economische groei heeft. Dit effect van pensioenvermogens bevordert lange termijn investeringen en helpt landen bij een duurzame en economische groei. De groeiende omvang van pensioenactiva en de door pensioenfondsen toenemende verantwoordelijkheid voor grote vraagstukken als klimaatverandering en duurzaamheid zal een positieve invloed moeten gaan hebben op het financiële landschap van Nederland. Met grote mogelijkheden voor Publiek-Private samenwerking voor de toekomst van Nederland. Ook de noodzaak tot veranderen, bijvoorbeeld op het gebied van duurzame ontwikkeling, infrastructuur, en de energietransitie, bieden enorme mogelijkheden voor Publiek Private Samenwerking. De vraag is alleen: willen en kunnen we die kansen ook daadwerkelijk benutten?

Samenwerking als kernprobleem

Samenwerking tussen overheid en derden, zoals burgers, commerciële bedrijven en maatschappelijke organisaties, inclusief pensioenfondsen, is een uitdaging vanwege culturele verschillen, prioriteiten en beperkingen. Wie zou verantwoordelijk zijn voor het opstellen van richtlijnen en normen die voor alle partijen aanvaardbaar zijn? Als de participatie van (bijvoorbeeld) pensioenfondsen goed en noodzakelijk is voor economische en duurzame ontwikkeling, wat is dan nodig voor een goede samenwerking tussen overheid en pensioenfondsen?

Het is van belang dat de overheid meer aandacht besteedt aan het uitbouwen en mogelijk maken van samenwerkingsverbanden voor bijvoorbeeld het begrip over en het verbeteren van levenskwaliteit voor alle generaties. Een goede interactie tussen overheid en pensioenfondsen kan bijdragen aan een effectieve borging van maatschappelijke belangen. Het slagen hiervan is niet alleen van essentieel belang voor de leefbaarheid van toekomstige generaties, maar ook voor het in stand houden van de concurrentiekracht van de Nederlandse economie op de lange termijn.

Publiek Private Samenwerking

Publiek Private Samenwerking kan de ontwikkeling van complexe projecten te goede komen, mogelijk maken en de kosten voor de overheid verlagen. Meer deelname van pensioenfondsen aan publieke projecten draagt bij aan het behalen van financieel rendement en maatschappelijke doelen die essentieel zijn voor de toekomst van Nederland. Hoewel pensioenfondsen en overheid de wenselijkheid van Publiek Private samenwerking zien, worden in de praktijk echter veel mogelijkheden niet benut. Een mogelijke verklaring daarvan is dat het ontbreekt aan vertrouwen in elkaar. Cultuurverschillen, gedifferentieerde focus en het gebrek aan duidelijke en werkbare regels en afspraken lijken hieraan ten grondslag te liggen. Onderzoek van de Erasmus Universiteit Rotterdam laat zien dat vertrouwen binnen Publiek Private Samenwerking (PPS) essentieel is voor het succes van een PPS. Het surveyonderzoek naar de uitkomsten en kwaliteit van samenwerking in PPS benadrukt dat de twee meest impactvolle netwerkstrategieën die vertrouwen faciliteren zijn:

1. *Ontdekken*, het onderzoeken van nieuwe oplossingen, verzamelen van gedeelde informatie, organiseren van onderzoek en het combineren van verschillende perspectieven.
2. *Verbinden*, het mobiliseren van partners en middelen, het linken van partners, aandacht besteden aan de banden tussen verschillende partijen en het bemiddelen van conflicten.

Uitdagingen: verantwoordelijkheid en risico

De investeringsbelangen van de overheid en van pensioenfondsen staan dicht bij elkaar, in vergelijking met andere private organisaties als commerciële beleggers en banken. Zowel overheid als pensioenfonds wil investeren in het oplossen van maatschappelijke opgaves. Een van de grootste knelpunten in Publiek Private samenwerking lijkt de verdeling van verantwoordelijkheid en risico's tussen partijen te zijn. Een recente studie van de Vrije Universiteit Amsterdam stelt dat onder meer wet- en regelgeving daarbij een groot probleem vormt: "het probleem is echter dat op het moment dat er te veel regels worden opgesteld, en er dus teveel governance is, dit in de weg staat van de ontwikkeling van een samenwerkingsverband. Deze beheersbaarheid is een zekere uitdaging bij de oprichting en instandhouding van publiek-private samenwerkingen." Hoewel de politiek al decennia opteert voor minder regeldruk, neemt de wet- en regelgeving in de praktijk alleen maar verder toe, zo stelt onder meer MKB Nederland.

Gezien de verschillende (risico)culturen bij publieke instanties en pensioenfondsen is het van belang vooraf af te stemmen hoe verschillende risico's worden ingeschat. Volgens het IMF (International Monetary Fund) hebben goed gestructureerde PPS-projecten aangetoond dat ze in staat zijn om tijdige en effectieve resultaten te leveren om verschillende redenen:

1. De financiering van het hele project wordt vooraf overeengekomen.
2. De particuliere partner moet overgaan tot actie om te beginnen met het terugverdienen van de kosten.
3. Bieden voor het hele project leidt tot volledige en zorgvuldige kostenberekening.

Vooruitkijkend

Nederland staat aan de vooravond van enorme veranderingen. De overheid heeft een leidende en verantwoordelijke rol in deze veranderingen. Maar door de complexiteit van de veranderingen, problemen met beheersbaarheid, en het afnemend vertrouwen in de overheid lijkt de rol van de overheid meer en meer onder druk komen te staan. Bestuurlijk lijkt het logisch om veel meer werk te maken van interactie met burgers, maatschappelijke en commerciële partijen. Als we daar in de toekomst echter meer werk van willen maken, verdient dat een andere manier van samenwerken, met grotere transparantie, andere waardering van inbreng en inspraak, heldere rolverdeling en verantwoordelijkheden en daarmee versterking van het vertrouwen in elkaar.

Bronnen

- Centraal Planbureau, Economic growth and funded pension systems, 2014
- Erasmus Universiteit Rotterdam, Rianne Warsen, José Nederhand, Erik Hans Klijn, Sanne Grotenbreg & Joop Koppenjan (2018) What makes public-private partnerships work? Survey research into the outcomes and the quality of cooperation in PPPs, Public Management Review, 20:8, 1165-1185
- MKB-Nederland, Onderzoek MKB-Nederland: Regeldruk ondernemers stijgt schrikbarend, 26 oktober 2020
- Onderzoek in opdracht van ABP en APG, 'Pensioenuitdagingen voor een bloeiende samenleving in 2122', Glocalities, 2022
- International Monetary Fund, Mastering the Risky Business of Public-Private Partnerships in Infrastructure, 2021
- Vrije Universiteit Amsterdam, Staats, Wim, Meerts, Clarissa & Kleemans, E.R. & Huisman, Wim. (2021). Nieuwe manieren van samenwerken. Een systematische literatuurreview naar (de effectiviteit van) publiek-private samenwerkingsverbanden op het gebied van financieel-economische criminaliteit en cybercrime

De doelstelling van deze ronde tafel is om samen de verdieping te zoeken rondom de rol van overheid en bestuur in het Nederland van 2122. Nederland staat aan de vooravond van enorme veranderingen. De overheid heeft de leidende rol in deze veranderingen. Maar door de complexiteit van de veranderingen, problemen met beheersbaarheid en het afnemend vertrouwen in de overheid is de rol van de overheid meer en meer onder druk komen te staan. Bestuurlijk lijkt het logisch om veel meer werk te maken van interactie met burgers, maatschappelijke en commerciële partijen. Hoe gaat dat in zijn werk? En wat is hierin de rol van pensioenfondsen? De inzichten van deze verdiepingssessie geven sturing aan de visievorming van ABP.

